

Nr 31

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Genom en den 23 mars 1956 dagtecknad, till lagutskottet hänvisad proposition, nr 156, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas, dels att 2—5, 24, 26, 28, 49, 57, 64, 83 och 86 §§ lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels ock att 43, 56, 63 och 67 §§ samma lag skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Två eller flera fångvårdsanstalter skola, om Konungen så föreskriver, för samverkan bilda en anstaltsgrupp. En av de i gruppen ingående anstalterna skall vara centralanstalt för gruppen. Vid centralanstalten skall finnas psykiatrisk avdelning.

Fångvårdsanstalterna skola, enligt bestämmelser som Konungen meddelar, för samverkan bilda särskilda anstaltsgrupper. En av de i anstaltsgrupp ingående anstalterna skall vara centralanstalt för gruppen. Inom anstaltsgrupp skall, såvida ej Konungen för visst fall annorlunda förordnar, finnas psykiatrisk avdelning.

¹ Senaste lydelse se beträffande 2—5, 26, 28 och 49 §§ SFS 1953: 385 samt beträffande 86 § 1954: 253.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Fångvårdsstyrelsen har — — — — — sådan anstalt.

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fångvårdsanstalts styresman i frågor angående de intagnas behandling och anordnande av eftervård åt dem. Styresman vid centralanstalt åligger att uppmärksamt följa de intagnas behandling på gruppens anstalter och förberedelserna för deras frigivning eller utskrivning samt äger, i den utsträckning denna lag angiver eller eljest föreskrives, meddela beslut även rörande den som är intagen på annan anstalt inom gruppen.

Överläkaren vid centralanstalts psykiatriska avdelning skall lämna råd och anvisningar beträffande behandlingen av de på gruppens anstalter intagna.

Styresman vid centralanstalt skall, såvitt angår gruppens anstalter, under fångvårdsstyrelsen utöva ledningen av de intagnas behandling och anordnande av eftervård åt dem. Under styresmannen vid centralanstalt beslutar, om ej annat är stadgat, styresman vid anstalt inom gruppen.

Överläkaren vid psykiatrisk avdelning inom anstaltsgrupp skall lämna råd och anvisningar beträffande behandlingen av de på gruppens anstalter intagna. Såvitt angår behandlingen av dem som överflyttats till avdelningen skall han äga de befogenheter som eljest tillkomma styresman vid centralanstalt.

4 §.

Vid fångvårdsanstalt — — — — — övriga ledamöter.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende som fångvårdsstyrelsen eller, om anstalten ingår i anstaltsgrupp, styresmannen vid centralanstalten hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot.

Nämnden må — — — — — i övrigt.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende som fångvårdsstyrelsen eller styresmannen vid centralanstalten hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Utöver vad — — — — — lämna anstalten.

De ledamöter — — — — — intagnas behandling.

5 §.

Tillfälle att deltaga i anstaltsnämnds sammanträde skall beredas skyddskonsulent eller skyddsassistent i distriktet samt, om anstalten ingår i anstaltsgrupp, centralanstaltens styresman och överläkaren vid dess psykiatriska avdelning. Jämväl annan, som anses kunna lämna upplysningar av vikt, må av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Tillfälle att deltaga i anstaltsnämnds sammanträde skall beredas skyddskonsulent eller skyddsassistent i distriktet samt centralanstaltens styresman och överläkaren vid psykiatrisk avdelning inom anstaltsgruppen. Jämväl annan, som anses kunna lämna upplysningar av vikt, må av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Ledamot av — — — — — till protokollet.

24 §.

Intagen skall — — — — — möjligt förebyggas.

Till ledning för en planmässig behandling av den intagne skall i erforderlig omfattning verkställas undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper.

Den intagne — — — — — anstaltens personal.

En av — — — — — de intagna.

26 §.

Vid de — — — — — möjligt förhindras.

Män och — — — — — eller anstaltsavdelningar.

Styresmannen vid centralanstalt bestämmer om placering på anstalt inom anstaltsgrupp och om förflyttning från en anstalt till annan inom gruppen; dock äger överläkaren vid centralanstaltens psykiatriska avdelning besluta, att intagen skall överflyttas till avdelningen för undersökning eller behandling. Om placering och förflyttning i annat fall än nu sagts förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt.

Styresmannen vid centralanstalt bestämmer om placering på anstalt inom anstaltsgrupp och om förflyttning från en anstalt till annan inom gruppen; dock äger överläkaren vid psykiatrisk avdelning inom gruppen besluta, att intagen skall överflyttas till avdelningen för undersökning eller behandling. Om placering och förflyttning i annat fall än nu sagts förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

Intagen skall så snart ske kan undersökas av läkare vid anstalten. Sjuknar intagen, skall han vårdas enligt anvisningar av läkaren. Angående överförande till sinnessjukavdelning inom fångvården för vård eller observation är särskilt stadgat; såsom sådan avdelning skall, därest ej annat föreskrives, anses psykiatrisk avdelning vid centralanstalt.

Sjuknar intagen, skall han vårdas enligt anvisningar av *läkare vid anstalten*. Angående överförande till sinnessjukavdelning inom fångvården för vård eller observation är särskilt stadgat; såsom sådan avdelning skall, därest ej annat föreskrives, anses psykiatrisk avdelning *inom anstaltsgrupp*.

Enligt bestämmelser — — — — — lämplig vård.

När det — — — — — särskilda föreskrifter.

Tid, varunder — — — — — laga kraft.

43 §.

Beträffande straff- eller fängelsefånge skall, om det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, till ledning för behandlingen så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Fångvårdsstyrelsen äger jämväl i annat fall förordna om sådan undersökning.

Undersökningen skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar utföras av styresmannen vid den anstalt, där fången intagits för straffets undergående, under medverkan av anstaltens läkare. Berättelse över undersökningen jämte styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkalla det, må styrelsen medgiva anstånd, högst en månad, med berättelsens avgivande.

Inom anstaltsgrupp skall, i stället

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

för vad som stadgas i första och andra styckena, gälla följande. Frågan om placering av straff- eller fängelsefånge skall, om det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, upptagas till överläggning inför styresmannen vid centralanstalten så snart det kan ske och senast inom två veckor från det verkställighet på anstalt inom gruppen började. Vad nu sagts skall även gälla placering av annan intagen, då styresmannen vid centralanstalten anser frågan därom tveksam eller eljest finner särskilt skäl till överläggning. Föreligger icke till ledning för placering och behandling tillräcklig kännedom om den intagne, åligger det styresmannen vid centralanstalten att skyndsamt föranstalta om den utredning som erfordras. Krävs för utredningen undersökning av den intagne, bör undersökningen utföras vid centralanstalten. Tillfälle bör beredas den intagne att före överläggningen eller, i den utsträckning det lämpligen kan ske, vid denna framföra sina önskemål.

Konungen äger förordna om undantag från bestämmelserna i denna paragraf beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna samt meddela de föreskrifter som därav påkallas.

49 §.

Fånge som är intagen i slutan- stalt skall i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Han må dock, när undersökning enligt 43 § skall äga rum, hållas till arbete i enrum till dess undersökningen är avslutad.

Fånge som är intagen i slutan- stalt skall i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Han må dock, när undersökning som avses i 24 § skall äga rum, hållas till arbete i enrum till dess undersökningen är avslutad.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig inverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan medgivande av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av *styresman* vid *centralanstalt* må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må ej avse förordnande för längre tid än sex månader varje gång.

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig inverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan medgivande av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av *styresmannen* vid *centralanstalten* må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må ej avse förordnande för längre tid än sex månader varje gång.

Då fånge — — — — — under arbetstiden.

56 §.

Den som skall undergå ungdomsfängelse skall intagas å särskild mottagningsavdelning. Å avdelningen skall till ledning för den intagnes behandling enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt, därvid synnerlig vikt skall fästas vid utrönande av hans förståndsutveckling, anlag och kunskaper.

Berättelse över undersökningen skall så snart ske kan och senast två månader efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen.

57 §.

Sedan undersökning enligt 56 § verkställts, skola de intagna fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling som bör komma var och en till del. Intagen skall vårdas i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans sinnesbeskaf-

Intagen skall vårdas i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller av annan särskild anledning måste anses olämpligt.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fenhet eller av annan särskild anledning måste anses olämpligt.

Intagen skall — — — — — äro däremot.

63 §.

Till ledning för den intagnes behandling skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en så vitt möjligt fullständig undersökning av den intagnes levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen, som skall utföras under medverkan av anstaltens läkare, skall så snart ske kan och senast två månader efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen.

64 §.

Förvarad eller internerad skall hållas avskild från andra intagna till dess den i 63 § angivna undersökningen är avslutad. Därefter må han under dagen hållas avskild endast i den utsträckning som påkallas av hänsyn till hans behandling eller till fara för menlig inverkan de intagna emellan eller till ordningen och säkerheten inom anstalten.

Förvarad eller internerad skall hållas avskild från andra intagna till dess närmare kännedom vunnits om hans sinnesart och beteende. Därefter må han under dagen hållas avskild endast i den utsträckning som påkallas av hänsyn till hans behandling eller till fara för menlig inverkan de intagna emellan eller till ordningen och säkerheten inom anstalten.

Förvarad eller — — — — — öppen anstalt.

67 §.

Styresmannen har att rörande behandlingen av förvarad eller internerad samråda med anstaltens läkare. Uppkommer meningsskiljaktighet i fråga som sägs i 64 §, skall frågan hänskjutas till fångvårdsstyrelsens avgörande.

83 §.

Fångvårdsstyrelsen äger efter framställning av intagen, så ock eljest när anledning förekommer änd-

Styresman vid centralanstalt äger efter framställning av intagen eller eljest när anledning förekommer änd-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ra vad styresman eller läkare jämlikt denna lag beslutat.

ra vad styresman vid anstalt inom gruppen jämlikt denna lag beslutat, så ock vad som beslutats av läkare vid sådan anstalt i annat fall än som avses i 3 § tredje stycket och 26 § tredje stycket.

Beslut av styresman vid centralanstalt ävensom beslut av läkare i fall varom i 3 § tredje stycket och 26 § tredje stycket är fråga må av fångvårdsstyrelsen ändras när skäl därtill förekommer. Fångvårdsstyrelsen äger ock ändra sådant beslut av styresman eller läkare som i första stycket sägs.

Över fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag må klagan hos Konungen föras genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöll del av beslutet.

Över fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag, så ock över länsstyrelsens beslut i fråga om uppskov med verkställighet må klagan hos Konungen föras genom besvär, som skola ingivas till justitiedepartementet.

Över länsstyrelsens beslut i fråga om uppskov med verkställighet må klagan hos Konungen i justitiedepartementet föras i den ordning som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

86 §.

Konungen äger — — — — — för gruppen.

Beträffande viss anstaltsgrupp må Konungen förordna att styresman vid annan anstalt än centralanstalten skall äga befogenheter som eljest tillkomma styresman vid centralanstalt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

Inledning

I propositionerna nr 143 och 144 till 1953 års riksdag framlades på grundval av ett av 1951 års fångvårdsutredning utarbetat betänkande (SOU 1952:21) förslag till en administrativ omläggning inom fångvården (den s. k. räjongplanen) och till därav föranledda ändringar i 1945 års lag om verkställighet av frihetsstraff m. m., varjämte begärdes erforderliga anslag. Sedan riksdagen bifallit propositionerna (sammansatt stats- och första lagutskotts utlåtanden nr 9 och 10), utfärdades den 5 juni 1953 lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 1953. Reformen innebar i huvudsak, att fångvårdsanstalterna, om Kungl. Maj:t så förordnade, skulle för samverkan indelas i anstaltsgrupper under ledning av en större och i vårdtekniskt hänseende bättre rustad anstalt såsom centralanstalt. Det avsågs, att åtskilliga ärenden skulle decentraliseras från fångvårdsstyrelsen till styresmännen för dessa centralanstalter. Beträffande frågor om placering och förflyttning inom en anstaltsgrupp skedde detta genom ett uttryckligt stadgande i lagen. I övrigt avsågs decentraliseringen skola ske genom delegation från fångvårdsstyrelsen av styrelsen tillkommande befogenheter. Vid varje centralanstalt skulle finnas psykiatrisk avdelning, vars chef skulle vara rådgivande psykiater inom anstaltsgruppen. En omorganisation av det kamerala arbetet och av ledningen för arbetsdriften genomfördes även. Reformen skulle begränsas till det ordinära fångklientelet; ungdoms- och säkerhetsanstalterna med sitt mera komplicerade klientel lämnades tills vidare åsido.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 5 juni 1953 tillkallades samma dag tre sakkunniga med uppdrag att framlägga förslag till åtgärder för genomförande av den beslutade administrativa omläggningen inom fångvården och till ändringar i fångvårdsstyrelsens organisation efter reformens genomförande. I förstnämnda hänseende överlämnade de sakkunniga, som antog benämningen *fångvårdens organisationskommitté*¹, under våren 1954 promemorior, innehållande förslag dels till regler och anvisningar för behandlingplanering i fångvårdsanstalt som ingår i anstaltsgrupp, dels till registreringsåtgärder avseende i sådan anstalt intagna, dels till bestämmelser beträffande fångvårdsanstalternas ekonomiska förvaltning och kassarörelse, dels ock till instruktioner för fångvårdsdirektör, fångvårdsinspektör, överläkare vid psykiatrisk avdelning, ingenjör och fångvårdsassistent. Därjämte föreslog kommittén, att det skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand att bestämma i vilken omfattning fångvårdsstyrelsen eller styrelsen underordnade myndigheter skulle äga besluta i frågor rörande de på fångvårdsanstalt intagna.

I proposition nr 199 till 1954 års riksdag framlades förslag om en till-

¹ Ledamöter i kommittén har varit byråchefen Torsten Eriksson, byråchefen Bertil Forssell och byrådirektören Paul Tammelin.

läggsbestämmelse (86 §) till lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. av innehåll att Kungl. Maj:t skulle äga förordna att befogenhet som enligt lagen tillkommer fångvårdsstyrelsen skulle, såvitt angick anstaltsgrupp, överflyttas till styresmannen vid gruppens centralanstalt. Riksdagen biföll propositionen och lag i ämnet utfärdades den 21 maj 1954 (nr 253). Vidare utfärdades den 27 juli 1954 på grundval av vad kommittén föreslagit författningar med erforderliga ändringar i instruktionen den 21 juni 1946 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna samt i kungörelserna samma dag angående översändande av domar i vissa brottmål m. m. och angående straffdoms befordran till verkställighet, varjämte ett cirkulär utfärdades till fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna med vissa bestämmelser om behandling av de intagna i fångvårdsanstalt, som ingår i anstaltsgrupp. I anledning av det nya systemets ikraftträdande har vidare fångvårdsstyrelsen under år 1954 utfärdat vissa rundskrivelser till befattningshavare inom fångvårdsstaten, bl. a. den 30 september med vissa anvisningar och bemyndiganden angående anstaltsplacering och förflyttning.

Genom beslut den 29 januari 1954 förordnade Kungl. Maj:t bl. a. att från och med dag som Kungl. Maj:t framdeles ville bestämma fångvårdsanstalterna för ordinärt manligt fångklientel efter viss angiven fördelning skulle sammanföras i fyra olika anstaltsgrupper med anstalterna på Långholmen och Härlanda samt i Malmö och Härnösand som centralanstalter samt att anstalten i Växjö och kolonien Eleonora skulle bilda en grupp för det kvinnliga klientelet med den förra anstalten som centralanstalt.

Räjongindelningen trädde i kraft den 1 oktober 1954.

Sedermera har organisationskommittén den 24 oktober 1955 överlämnat sitt slutbetänkande, kallat Räjongplanens fullföljande (SOU 1955: 40). Häri redovisar kommittén resultaten av den genomförda reformen samt föreslår bl. a. att nya grupper bildas av anstalterna för förvarade och internerade samt för fångvårdens ungdomsklientel. Med utgångspunkt från de erfarenheter som vunnits sedan den 1 oktober 1954 har kommittén underkastat det nya systemet i dess helhet en allmän översyn och framlägger i betänkandet även vissa därav betingade förslag.

På grundval av det sist berörda betänkandet, över vilket yttranden inhämtats av myndigheter och sammanslutningar, har chefen för justitiedepartementet vid anmälan i årets statsverksproposition (II ht s. 79 ff) av fångvårdsstyrelsens anslagsbehov under nästa budgetår föreslagit, att räjongsystemet införes jämväl för säkerhetsanstalter och för anstalter för ungt klientel samt äskat av en sådan reform påkallade anslag. Därvid har lämnats en redogörelse för innehållet i betänkandet i berörda delar samt för yttrandena däröver.

I förevarande proposition föreslås vissa ändringar i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m., vilka betingas av organisationskommitténs förslag.

I propositionen lämnas å s. 12—14 en redogörelse för räjongsystemet enligt gällande bestämmelser. Å s. 14—18 redogöres för organisationskom-

mitténs lagförslag och å s. 19—23 för remissyttranden över kommittébetänkandet, vilka särskilt beröra förslagen till lagändringar.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg har vid lagrådsremissen anfört bl. a. följande:

»Det mest betydelsefulla av de framförda reformförslagen avser en utvidgning av de befogenheter som tillkommer styresmännen vid centralanstalterna. En ledande grundsats i räjongplanen är att åtskilliga ärenden skall decentraliseras från fångvårdsstyrelsen till dessa styresmän. Sådan delegering har också genomförts beträffande placering och förflyttning inom anstaltsgrupp samt i fråga om ett stort antal ärenden av annan beskaffenhet. Emellertid erhöll centralanstaltens styresman enligt de år 1953 införda bestämmelserna inte sådana befogenheter, att han kan sägas i alla avseenden intaga en räjongchefs ledarställning i förhållande till styresmän och övriga befattningshavare vid gruppens sidoanstalter. I verkställighetslagen anges såsom generell regel, att det är fångvårdsanstaltens styresman som under fångvårdsstyrelsen beslutar i frågor angående behandling och eftervård. Centralanstaltens styresman äger beslutanderätt i dessa avseenden endast i den mån det är särskilt föreskrivet. Det förutsattes emellertid vid 1953 års reform att förhållandet mellan sidoanstalterna och centralanstalten måste avvägas med hänsyn till vad som visar sig praktiskt och ändamålsenligt och med beaktande av att centralanstaltens chef komme att som regel besitta högre kvalifikationer och större erfarenhet av fångvårdstjänst än sidoanstalternas styresmän och därför borde ha ett allmänt ansvar för fångbehandlingen inom hela anstaltsgruppen och härför nödvändiga befogenheter. Kommittén har nu konstaterat, att utvecklingen faktiskt har inneburit att den ledning av räjongarbetet som utövats av styresmannen vid centralanstalten varit både fastare och av större räckvidd än lagens ordalydelse omedelbart ger vid handen, och detta förhållande synes icke ha skapat någon missstämning bland sidoanstalternas styresmän; tvärtom har dessa för kommittén samstämmigt uttalat sin tillfredsställelse med den nya ordningen. Mot bakgrunden härav har kommittén funnit det inte vara helt lyckligt att centralanstaltens chef saknar formell befogenhet att i alla funktioner auktoritativt uppträda såsom verklig räjongchef och föreslår, att han får under fångvårdsstyrelsen omedelbart ansvar för räjongens anstalter såväl i fråga om behandlingen av de intagna som beträffande förvaltningen i övrigt. Detta förslag har överlag vunnit gillande vid remissbehandlingen. Endast fångvårdsstyrelsen har avstyrkt förslaget med hänvisning särskilt till att centralanstalternas styresmän redan har en alltför stor arbetsbörda. Det synes emellertid ej vara anledning antaga, att den föreslagna förstärkningen av den formella kompetensen i praktiken skall innebära någon väsentlig ökning av arbetsbördan, och jag vill med hänsyn till de **vanliga erfarenheter**na biträda kommitténs förslag.

För en individuell fångbehandling är en ändamålsenlig uppdelning och placering av de intagna alltid en grundläggande förutsättning. För att en sådan differentiering skall vara möjlig, krävs kännedom om den intagnes person, hans vanliga miljö och brottslighetens orsaker. En undersökning härav och en fortgående iakttagelse av den intagne är alltså av betydelse för dennes behandling på anstalt och för eftervården. Då de tidigare verkställighetsundersökningarna för anstaltsgruppernas del vid räjongsystemets införande ersattes av den moderna behandlingsplaneringen, var den bakomliggande tanken att man borde begränsa skrivandet om den intagne och i stället inrikta ansträngningarna på praktiska åtgärder. Ett viktigt skäl för decentraliseringen var även att det enligt allmän erfarenhet är betydligt lättare att bedöma en människa, som man träffar och talar med, än att göra det på grund av skriftliga uppgifter från andra.

Erfarenheterna av behandlingsplaneringen under den tid som förflutit efter räjongindelningens ikraftträdande har varit goda; den har visat sig utgöra ett värdefullt inslag i vårdarbetet. Kommittén anser, att behandlingsplaneringen sådan den utformats vid anstalterna för det ordinära fångklientelet bör kunna i sina huvuddrag tillämpas även vid säkerhetsanstalterna och anstalterna för ungt klientel, sedan gruppindelningen genomförts även för dessa anstalter, och har i enlighet härmed föreslagit, att de nuvarande särskilda bestämmelserna om undersökning av den som skall undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering skall upphävas. Vad kommittén sålunda föreslagit har vunnit de flesta remissinstansernas gillande. Fångvårdsstyrelsen har emellertid hemställt, att de nuvarande bestämmelserna måtte bibehållas, och liknande yrkande har framställts av ungdomsfängelsenämnden, såvitt angår ungdomsfängelseklientelet. Därvid har nämnden bl. a. uttalat, att den av kommittén utarbetade nya behandlingsjournalen är alltför knapphändig för att kunna ersätta de nuvarande verkställighetsberättelserna.

Enligt min mening saknas anledning att antaga annat än att behandlingsplanering enligt de principer som nu tillämpas vid anstalterna för det ordinära fångklientelet skulle ge ett lika tillfredsställande resultat också vid ungdoms- och säkerhetsanstalterna. Jag ansluter mig därför till vad kommittén i förevarande hänseende föreslagit. Därvid vill jag särskilt framhålla, att undersökningen av de intagna självfallet måste anpassas efter förhållandena i olika fall. Det är sålunda tydligt, att klientelet vid ungdoms- och säkerhetsanstalterna regelmässigt fordrar ett mera ingående studium än ordinärt fångklientel. Vad särskilt angår dem som skall undergå ungdomsfängelse måste synnerlig vikt fästas vid utrönande av deras förståndsutveckling, anlag och kunskaper. En bestämmelse härom synes mig lämpligen böra införas i de administrativa föreskrifter som blir erforderliga om den föreslagna reformen skall genomföras. I samband härmed får även närmare övervägas hur behandlingsjournalen bör utformas, så att den kan tjäna som ett lämpligt underlag för ungdomsfängelsenämndens verksamhet.

Vad angår de föreslagna ändringarna i lagen om verkställighet av fri-

hetsstraff m. m. bör till en början i enlighet med kommitténs förslag i 2 § stadgas, att fångvårdsanstalterna enligt bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelar skall bilda särskilda anstaltsgrupper. Med hänsyn till förhållandena inom räjongen för ungt klientel kan vidare den nuvarande bestämmelsen att psykiatrisk avdelning skall finnas vid centralanstalt inte bibehållas oförändrad. I stället bör gälla, att sådan avdelning skall finnas inom anstaltsgrupp. Då särskild psykiatrisk avdelning tills vidare inte kommer att finnas inom gruppen av säkerhetsanstalter, bör Kungl. Maj:t äga förordna om undantag från den angivna regeln. Med hänsyn till den särskilda ställning, som Håga sjukhus i detta hänseende kommer att intaga, bör 86 § kompletteras med ett stadgande, enligt vilket Kungl. Maj:t beträffande viss anstaltsgrupp må förordna, att styresman vid annan anstalt än centralanstalten skall äga befogenheter som eljest tillkommer styresman vid centralanstalt.

Det av Sveriges läkarförbund framförda förslaget, att benämningen psykiatrisk avdelning skall utbytas mot rättspsykiatrisk avdelning kan jag icke biträda. Benämningen psykiatrisk avdelning synes mig vara den lämpligaste beteckningen på ifrågavarande avdelningar, och härtill kommer att denna benämning införts i lagen så sent som genom 1953 års lagändring.

Införandet av räjongsystemet för samtliga fångvårdsanstalter påkallar vidare jämkningar i 4, 5 och 26 §§.

Beträffande sistnämnda paragraf har kommittén föreslagit, att tredje stycket sista punkten skall utgå. I denna punkt meddelas en bestämmelse, som bl. a. avser förflyttning av intagna från en anstaltsgrupp till annan. Även om detta är ett ämne som Kungl. Maj:t äger reglera genom tillämpningsföreskrifter med stöd av lagens 87 §, synes det mig mest lämpligt att den nuvarande bestämmelsen får kvarstå oförändrad. Fångvårdsstyrelsen har i detta sammanhang ifrågasatt om inte, med hänsyn till det förhållandet att dom å ungdomsfängelse går i verkställighet utan hinder av att den inte vunnit laga kraft, särskilda bestämmelser bör meddelas om fördelning av de till ungdomsfängelse dömda mellan olika anstalter allt eftersom den dömda är häktad eller inte. Vad fångvårdsstyrelsen anfört synes värt beaktande, men de bestämmelser härom som kan finnas erforderliga torde kunna meddelas i administrativ ordning.

Den föreslagna förstärkningen av räjongchefernas ställning bör komma till uttryck i 3 §. Förslaget innebär att räjongchefen, såvitt angår gruppens anstalter, skall utgöra ett led mellan fångvårdsstyrelsen och sidoanstalternas styresmän. Liksom hittills skall det emellertid ankomma på dessa att i första hand besluta i alla frågor om behandling och eftervård, i den mån inte beslutanderätten uttryckligen har förbehållits annan. För att denna innebörd av förslaget skall bli fullt klar, synes kommitténs förslag till ändrad lydelse av 3 § böra något jämkas. Såsom kommittén föreslagit bör i förevarande paragraf även upptagas en bestämmelse om de befogenheter som skall tillkomma överläkaren vid psykiatrisk avdelning inom anstaltsgrupp såvitt angår behandlingen av dem som överflyttats till avdelningen.

Intagen som för vård eller observation överförs till psykiatrisk avdelning inom anstaltsgrupp bör självfallet inte kvarstanna där längre än som befinnas av hans hälsotillstånd utan bör, när han befinner sig inte längre vara i behov av vård, så snart som möjligt förflyttas från avdelningen. Att såsom Sveriges läkarförbund påyrkat införa särskilda bestämmelser om utskrivning från psykiatrisk avdelning synes emellertid inte erforderligt eller lämpligt. Det gäller här uppenbarligen inte ett spörsmål som kan anses analogt med frågan om utskrivning från vanligt sinnessjukhus.

Med den ställning som styresmännen vid centralanstalterna enligt förslaget kommer att intaga följer, att de bör kunna ändra beslut, som meddelats av styresman vid anstalt inom gruppen. De skäl som av fångvårdsstyrelsen anförts mot att tillerkänna centralanstalternas styresmän en dylik befogenhet finner jag inte övertygande. Även om en sidoanstalts styresman i en viss fråga samrått med anstaltsnämnden, är han ensam beslutande, och det kan alltså inte med fog göras gällande att den föreslagna rätten för centralanstaltens styresman att ändra beslut av styresman vid sidoanstalt skulle innebära att en ensam befattningshavare tillerkännes befogenhet att ändra vad som beslutats av ett kollegium. Anledning saknas för övrigt att antaga annat än att de råd som må ha lämnats av anstaltsnämnden kommer att beaktas av styresmannen vid centralanstalten, när han prövar ett av styresmannen vid sidoanstalten meddelat beslut. En decentralisering av beslutanderätten även i det avseende, varom nu är fråga, kommer enligt min uppfattning att verksamt bidra till att prövningen blir mindre komplicerad och därför också snabbare. Det viktigaste skälet för den föreslagna reformen är emellertid att besluten av anstalternas styresmän i första hand kommer att prövas av en befattningshavare, som besitter mera ingående kännedom om förhållandena vid anstalterna och de intagna än som kan finnas hos en central myndighet. Jag tillstyrker därför de av kommittén föreslagna ändringarna i 83 §. I detta sammanhang torde jämväl de i paragrafen meddelade bestämmelserna om besvär över beslut av fångvårdsstyrelsen och av länsstyrelse i fråga om uppskov med verkställighet böra jämkas med hänsyn till lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut.

Om räjongsystemet införes för samtliga anstalter, kan de nuvarande bestämmelserna om verkställighetsundersökningar utgå ur lagen. Enligt kommitténs förslag skall i denna inte heller upptagas bestämmelser om behandlingsundersökning och behandlingsplanering, utan bestämmelserna härom skall helt inarbetas i administrativa tillämpningsföreskrifter. Jag delar kommitténs uppfattning att man inte bör tynga lagtexten med bestämmelser i detta ämne. Sådana bestämmelser måste med nödvändighet bli tämligen utförliga, och tillämpningsföreskrifter kan ändå inte undvaras. Jag biträder således vad kommittén i denna del föreslagit. I likhet med kommittén anser jag vidare, att regeln i 67 § om skyldighet för styresman att rörande behandlingen av förvarad eller internerad samråda med anstaltens läkare kan utgå. Vid sidan av tredje stycket av 3 § kommer denna regel

nämligen inte att ha någon funktion. Den i 28 § första punkten meddelade föreskriften om läkarundersökning torde likaledes böra utgå. Den bör i stället inarbetas i de administrativa bestämmelserna om behandlingsundersökning. Med anledning av att 63 § kommer att utgå måste den i 64 § intagna hänvisningen till den i förstnämnda paragraf omnämnda undersökningen, såsom kommittén beaktat, jämkas. Mot kommitténs förslag i detta avseende har jag ingen erinran. Jämväl 49 §, vari förekommer en hänvisning till undersökning enligt 43 §, måste av samma anledning jämkas.

I lagen bör såsom grundval för de administrativa bestämmelserna om behandlingsundersökning och behandlingsplanering upptagas en allmän bestämmelse i ämnet. Vad kommittén i detta hänseende föreslagit har hovrätten över Skåne och Blekinge funnit otillräckligt. Jag anser för min del att kommitténs förslag i huvudsak bör kunna godtagas. Dock vill jag föreslå, att en bestämmelse i ämnet upptages såsom en fristående regel och alltså inte, såsom enligt kommitténs förslag, inarbetas i de i 24 § första stycket meddelade bestämmelserna. Jag föreslår därför en särskild bestämmelse av innehåll, att till ledning för en planmässig behandling av den intagne undersökning i erforderlig omfattning skall verkställas av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Det kan råda någon tvekan om var en dylik regel lämpligen bör ha sin plats. Såsom fängvårdsstyrelsen framhållit kan det ifrågasättas att upptaga den i 26 §. Jag anser emellertid övervägande skäl tala för att bestämmelsen införas i 24 §, där den torde böra utgöra ett nytt andra stycke. Den nuvarande hänvisningen i 49 § till 43 § synes då kunna ersättas av en hänvisning till undersökning som avses i 24 §.

För att utfylla de luckor som uppstår genom bortfallet av 43, 56, 63 och 67 §§ har kommittén föreslagit, att innehållet i var och en av 44, 57, 64 och 65 §§ uppdelas på två paragrafer samt att 66 § erhåller ändrat paragrafnummer. Såsom Göta hovrätt anmärkt innebär emellertid en sådan omgruppering utan tvivel vissa olägenheter, som knappast uppväges av fördelen av en obruten paragrafföljd. Det synes mig därför lämpligare att rätt och slätt upphäva de ifrågavarande lagrummen. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att lagen för närvarande är föremål för översyn inom strafflagberedningen och att en mera genomgripande omarbetning av densamma alltså tämligen snart kan bli aktuell.

Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1956.»

Lagrådet

Vid ärendets behandling i lagrådet framställdes viss erinran mot det till lagrådet remitterade förslaget. Denna erinran har beaktats i propositionen.

Utskottet

I årets statsverksproposition har föreslagits, att det s. k. räjongsystemet inom fångvården — vilket hittills omfattat blott anstalterna för det ordinära fångklientelet — skall utsträckas att gälla jämväl för säkerhetsanstalter och anstalter för ungt klientel. Om detta förslag genomföres, erfordras vissa ändringar i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. Förslag till sådana ändringar framlägges i förevarande proposition. Vidare föreslås i denna vissa andra ändringar i nämnda lag, vilka föranledes av den allmänna översyn av räjongsystemet, som verkställts inom fångvårdens organisationskommitté.

Utskottet har från vederbörande avdelning av statsutskottet inhämtat, att denna anser ekonomiska och organisatoriska skäl tala för räjongsystemets utsträckande till säkerhetsanstalter och anstalter för ungdom. På grund härav och då första lagutskottet ej funnit anledning till erinran mot utformningen av de bestämmelser, varigenom denna utbyggnad av räjongsystemet lagtekniskt genomföres, tillstyrker utskottet det framlagda förslaget i denna del.

Vad beträffar övriga i förevarande proposition föreslagna reformer har utskottet särskilt uppmärksammat förslaget att utvidga fångvårdsdirektörernas kompetens och har sökt bedöma, huruvida dessa tjänstemän är i stånd att bära den större arbetsbörda, som skulle kunna förväntas åtfölja utökade tjänstebefogenheter. Utskottet, som i förevarande hänseende inhämtat upplysningar i ärendet från tjänstemän inom fångvården, har därvid kommit till uppfattningen, att i detta hänseende hinder ej synes möta mot propositionens förslag. I detta sammanhang är att märka, att fångvårdsdirektörerna synes genom sin rådgivande verksamhet ha utövat en mer omfattande ledning av räjongarbetet än som framgår av gällande bestämmelser. I viss utsträckning kan därför den föreslagna utökningen av fångvårdsdirektörernas befogenheter sägas innebära icke att nya arbetsuppgifter åläggas dem utan endast att dessa tjänstemän nu får den formella kompetensen att avgöra frågor, vilka redan tidigare i deras rådgivande verksamhet blivit dem underställda.

Propositionens förslag innebär vidare att de s. k. verkställighetsundersökningarna kommer att för säkerhetsanstaltsklientelet och ungdomsklientelet ersättas med den modernare behandlingsplaneringen, vilket enligt utskottets mening innebär vinster för vårdarbetet. Att bestämmelserna om behandlingsundersökning utbrytes ur verkställighetslagen för att i stället intagas i administrativ författning föranleder ingen erinran från utskottets sida. I detta sammanhang vill utskottet i likhet med departementschefen understryka betydelsen av att undersökningen av de intagna anpassas efter förhållandena i olika fall och att undersökningsresultaten beträffande å ungdomsanstalt intagna redovisas så utförligt, att ungdomsfängelsenämnden får erforderligt underlag för sina bedömanden.

I propositionen har de framlagda lagändringarna föreslagits skola träda i kraft den 1 juli 1956. För att råjongsystemet sagda dag skall kunna börja fungera i sin utsträckta omfattning erfordras bl. a. att administrativa föreskrifter är utfärdade och nya tjänster tillsatta. Utskottet har erfarit, att man numera inom Kungl. Maj:ts kansli hyser tveksamhet beträffande möjligheterna att till den avsedda dagen medhinna erforderliga förberedelser för lagens ikraftträdande. På grund härav torde detta böra förskjutas på så sätt att det får ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, vilken dag lagen bör sättas i kraft.

Med åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss
ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda
lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med
den ändringen, att lagförslagets promulgationsbestämmelse
erhåller följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

*Denna lag träder i kraft den 1 juli
1956.*

*Denna lag träder i kraft den dag
Konungen förordnar.*

Stockholm den 11 maj 1956

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, fru Gärde Widemar*, herrar Magnusson*, Lindgren, Erik Svedberg och Alexanderson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Landgren, fröken Öberg, herrar Gustafsson i Borås, Hedqvist, Östlund, Larsson i Luttra* och Lundqvist.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.